

El projecte LIFE+ RENEIX i les experiències de restauració d'hàbitats desenvolupades a Menorca

Pere Fraga i Arguimbau, Mireia Comas Casademont, Eva Cardona Pons, Carme Garriga Sintes, Irene Estaún Clarisó

Projecte LIFE+ RENEIX, Consell Insular de Menorca, plaça de la Biosfera, 5, 07703 Maó, Menorca

<http://lifereneix.cime.es>

life.reneix@cime.es

Des dels primers moments del seu plantejament com a proposta, el projecte LIFE+ RENEIX es va concebre com una iniciativa que posés de manifest la possibilitat de recuperar integralment àrees naturals que havien assolit un nivell de degradació important. A la vegada, aquest plantejament partia d'una base generada en dos projectes anteriors. El LIFE FLORA (<http://lifeflora.cime.es>) havia dedicat els seus esforços a la gestió a llarg termini d'espècies de flora amenaçades i el control d'amenaces com la planta invasora *Carpobrotus*. El LIFE BASSES (www.cime.es/lifebasses) va tenir com a objectiu la conservació a llarg termini de l'hàbitat prioritari basses temporals mediterrànies. Entre d'altres coses va suposar el desenvolupament d'actuacions de restauració de l'hàbitat que implicaven una visió multidisciplinària.

En el LIFE RENEIX els objectius a assolir incrementaven la complexitat al voler actuar integralment en sistemes d'hàbitats i poblacions d'espècies en els que també hi havia una situació clara de degradació a causa de la presència d'amenaces que alteraven el medi natural. Per tant, el primer pas consistí en seleccionar i delimitar zones de l'illa que reunissin dues premisses principals:

- Concentració de biodiversitat, especialment espècies vegetals amb interès de conservació
- Situacions de degradació per presència d'amenaces que justifiquessin actuacions de restauració

Després de considerar diferents opcions s'escolliren quatre zones:

Es Murtar. Selecció per la presència d'espècies vegetals i hàbitats prioritaris (*Vicia bifoliolata*) i per l'existència d'una zona degradada que generava altres amenaces com els accessos incontrolats o la proliferació d'invasores. També tenia un elevat component de sensibilització social.

Binimel·là - cala Mica. La més complexa de totes tant per l'acció d'amenaces actives secundàries a una intent fallit d'urbanització, com per la presència d'una elevada diversitat d'hàbitats i espècies, algunes també prioritàries com *Feminasia balearica*. Actualment també tenia els impactes negatius d'una elevada afluència de visitants a l'estiu pel valor paisatgístic i la qualitat de les platges.

Els Alocs - El Pilar. La més important pel que fa a la concentració d'hàbitats i biodiversitat. Les situacions de degradació i d'amenaces obeïen a dos orígens diferents. Per una banda un intent fallit d'urbanització, per l'altra l'elevada freqüentació humana pels valors paisatgístics de les platges i el litoral.

Pas d'en Revull. La més petita de les zones, situada a l'interior. La seva selecció obeïa a les oportunitats que oferia per treballar conjuntament la conservació i la sensibilització social.

Per a cada una de les zones es desenvoluparen inicialment les accions preparatòries, destinades a millorar els coneixements sobre cada una d'elles i especialment de les espècies i dels hàbitats objectiu del projecte. Entre aquestes hi havia la cartografia de les espècies i els hàbitats, la localització de les amenaces o el desenvolupament de metodologies com la selecció d'espècies per a la revegetació.

La informació generada en les accions preparatòries va servir per elaborar la planificació i programació de les principals actuacions de restauració, així com també de bona part de les destinades a la sensibilització social.

En funció de l'objectiu de cada actuació, el tipus d'amenaça a controlar o l'hàbitat i espècie que han de conservar, les actuacions de restauració es poden classificar en els següents grups:

Restauració de parets seques i altres construccions tradicionals: Les construccions de pedra en sec són pràcticament un element intrínsec al paisatge de l'illa. A més de la seva funció pràctica per a la gestió de les terres de cultiu i de pastura, també s'ha comprovat que tenen una funció ecològica al afavorir la biodiversitat o limitar l'impacte dels processos erosius. En el projecte LIFE BASSES ja es va comprovar la seva utilitat en la conservació dels hàbitats. En el projecte actual el seu ús en aquest sentit ha estat encara més intensiu amb diferents objectius: delimitació de zones de pas, limitació d'accessos, tancament de vials, control de processos erosius. A la vegada, també tenen un funció d'integració paisatgística de les actuacions.

Tancament de vials i accessos incontrolats: La presència d'accessos incontrolats que permeten la circulació de vehicles motoritzats en àrees sensibles és una amenaça que apareix de manera reiterada. El seu efecte negatiu es comprova fàcilment des del moment en què es procedeix al seu tancament o eliminació. En alguns casos la resposta positiva del medi natural, especialment la vegetació es visible en uns mesos.

Control de processos erosius: Un conseqüència a alteracions com la circulació incontrolada de vehicles, la modificació de la xarxa hidrològica o l'excés de freqüentació humana per ambients sensibles és la formació de processos erosius que causen una degradació greu dels hàbitats. Sovint el seu control passa per la supressió d'aquelles amenaces inicials que els afavoreixen, però així i tot poden ser necessàries actuacions específiques per aconseguir una recuperació més ràpida. En el projecte s'han assajat diverses metodologies que han donat bon resultat en diferents ambients.

Regeneració de sistemes dunars: Els ambients de sols arenosos poc estables tenen una elevada sensibilitat a l'excés de freqüentació humana. L'absència d'indicacions adequades i de la delimitació de zones de pas per accedir a certes platges està causant alteracions greus en alguns sistemes dunars. Al llarg del projecte s'han fet diferents actuacions destinades a afavorir la regeneració d'arenals i sistemes dunars degradats. De manera semblant als processos erosius s'han assajat diverses tècniques, algunes d'elles realment senzilles i amb resultats positius a curt termini.

Recuperació de la xarxa hidrològica: En l'estudi geològic i geomorfològic fet a la zona de Binimel·là es va posar de manifest que s'havia produït una alteració important de la xarxa hidrològica natural durant les actuacions d'obertura dels vials de la futura urbanització. D'aquesta alteració se'n generaren d'altres com els processos erosius, alteració i pèrdua dels hàbitats, canvis en la vegetació, etc. Una de les primeres actuacions en aquella zona va consistir en la restauració de la xarxa hidrològica original emprant diverses tècniques: reconstrucció de síquies i fibres tradicionals, eliminació de materials d'ompliment que bloquejaven cursos d'aigua, construcció d'un pont, etc.

Descompactació de sòls: En alguns casos la recuperació de la vegetació original i la més permanent passa per crear situacions favorables que permetin iniciar els processos de successió de comunitats vegetals. Des de les més pioneres i estabilitzadores dels sòls alterats, fins aquelles més estables i desenvolupament més lent. Una de les actuacions que més ajuda a aquesta activació és la descompactació dels sòls que durant anys han estat sotmesos a la circulació de vehicles. No és altra cosa que crear una nova alteració tenguí un resultat diferent, més positiu, a la que hi havia fins aquell moment.

Revegetació: Si bé una actuació tant senzilla com la descompactació pot activar la regeneració de la vegetació, en alguns casos pot ser necessari donar un primer impuls a aquest procés mitjançant actuacions de revegetació. Aquestes, en principi no han de voler establir de seguida una vegetació permanent, sinó que, a llarg termini, donen millors resultats si afavoreixen la successió de comunitats vegetals, es a dir, fomenten en primer lloc la vegetació pionera. Amb aquest objectiu en el projecte LIFE RENEIX s'han fet seleccions de les espècies més adients per introduir a cada zona on era necessària la recuperació de la vegetació.

A més d'aquestes accions que per elles mateixes impliquen actuació directa damunt l'hàbitat, també tenen una contribució en la restauració d'hàbitats moltes de les que es consideren de sensibilització social. Sense sensibilitzar i conscienciar a la població local les anteriors probablement no tindran una vigència a llarg termini, per tant, no seran del tot efectives, malgrat tots els esforços invertits en la seva aplicació.